

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

№ 43.

У Суботу 23. Октобра

1843.

НЕКАДЪ И САДЪ.

I.

Грома грло разареногъ
 Утреска ми смелый духъ,
 Вала дупа набуреногъ
 Заглуу ми оштрый слухъ,
 Итре мунѣ свланѣ блесакъ
 Засену ми бистарѣ видъ,
 Виорѣ бесный — лакъ к'о песакъ —
 Умѣ завитла м' даровитъ;..
 Обнезиани с', — о сплавѣ груну,
 На кой седо къ златномъ руну....
 Лежа яданѣ... к'о стена....
 Та безъ душе студена! — —

II.

Садъ величанѣ некѣй гласакъ
 Снажно м' проби ува дну,
 Равогъ сунца руменѣ зрачакъ
 Са зеница м' спршти тму;..
 Скочи брзо, — ста на ноге, —
 Леденѣ съ чепа разтро зной;..
 Смеле добы опетѣ снаге,
 Опетѣ разумѣ добы мой; —
 Сграби весло... разви влатна....,
 И где... ево поля златна....,
 Где умова влада сборѣ....
 Где и' слобода стаду торѣ...!! —

Б. I. П. В.

ЮВАНКА ПРВА,

КРАЛЪНИЦА ОДЪ НЕАПЕЛА.

(Продуженѣ.)

Докъ е Юванка у Неапелу судила у-
 бцама нѣногъ мужа, буде одъ брата му Луд-
 вига, краля Угорскогъ, окривлаѣна, да га

е сама убила. Она е была молила овогъ вла-
 даоца за обрану себе и свомъ малолѣтномъ
 принцу; но Лудвигъ жестоко јой е одговоріо
 претеѣи приномъ осветомъ. Юванка се ста-
 не обзирати за помоћ и даде руку храбромъ
 принцу Лудвигу одъ Тарента, кои инакъ
 нне быо довольно якъ, да остави приближую-
 ћу се бурю.

Већ се зачу топотъ Магарски коња по
 земля Италиа. Страховитый краљ наредіо е
 да се предъ войскомъ носи црнѣ барякѣ, на
 комъ е изображенѣ быо жалостанѣ коначѣ бра-
 та нѣгова. Народи су съ трепетомъ сматрали
 ову освету навештуюћу заставу, а Юванка
 са своју страна стешилна, позове'обшту скуп-
 штину краљевства.

„Само се на мене“ говорила е она редо-
 вима „краљ гнѣви, на мене, коју држи за уби-
 цу свога брата. Вы ћете ме бранити, и до-
 бро знамъ; ал' крвѣ невини петреба да тече у
 бесплодномъ бою. Покорте се дакле краљу,
 и обезоружайте нѣгову яростъ добровольномъ
 послушношћу. Я вамъ оставлямъ драгоценый
 залогъ, мое чедо Хароберта. Дай Боже,
 да нѣгово безазлено осмешкиванѣ буде вашѣ
 заступникъ, и срдитогъ краля ублажи! Мене
 страдалницу, некъ далиа Француска закры-
 люе дотле, докъ ме годѣ торжествена пресуда
 Божѣгъ наместилика на земля неопрости одъ
 гадногъ обтуженя, па да онда съ чесћу, и као
 краљница ступимъ на землю, коју сада — са
 скрушенымъ срцемъ, али съ чистомъ савесћу
 оставлямъ.“

Очи су се раторборнымъ слушательима,

при овомъ говору, пуниле сузама; невесело су верни сматрали лађу, која е посила краљицу съ нѣнымъ мужемъ у Провансъ, стару постойбину и добро ѣвнога дома.

Но већъ приспева Лудвигъ съ грозелимъ корацима (1347). Стра се предъ нѣмъ распростире. Све му се капије отвораю. Свакій стрени, свакій као прикованъ очекуе шта ће бити. Све ближе долази войска: Садъ е у Аверзи. У дворцу очекуе краљ Херцога Драчкогъ и великаше, кои предъ нѣга износе у колевки отрока Хароберта. Ето њ у авлији — труба зазвучи; Маџари стое преправни. Неаполитанци пребледе. Мутнымъ гласомъ упушта Лудвигъ, где е место убиства и кои е тай несрећный прозоръ. — Покажу му обоје. Онъ извади писмо, кое сведочи на принца Драчкогъ. „Несрећниче!“ заграми къ нѣму „овај те листъ издае.“ — Макне окомъ и принца шчепаю, удаве, и баце крозь онај истый прозоръ, крозь кои су бацили краля Андрию. Чимъ се сврши ова осветителна жертва, Лудвигъ остави Аверзу и пойти у Неапелъ. Народъ поврви напољ, оће да му се поклоня, онъ га одбие патрагъ и уће са страовитымъ ѣхтанѣмъ у градъ. Принцеве поокиваю, нѣюве палате са земљомъ сравне, найудалѣнѣе участнике краљва убиства повуку на судъ. Овако е Лудвигъ беснѣо два месеца у Неапелу; за друга два прошао е крозь землю, издавао свуда наредбе за управлянѣ и вратио се у Угорску.

Међутимъ е Јованка приспела у верный ѡй Провансъ и у Авиньонъ къ светомъ оцу Папи. На нѣговомъ озбильскомъ суду, и у присуству чести достойны кардинала, изложи обтужена краљица уверителна доказателства свое невиности, и папа е опрости торжественомъ булломъ одъ сваке сумнѣ. Чудесна е сила мѣстна! Ова булла за Јованку е войска. Она се врати у Неапелъ; народъ потрчи ѡй съ явнымъ ускликомъ на сусретъ, устреми се на мрке Маџаре, и Лудвигъ, страномъ прѣосвещтенику послушанъ, подише исправу, коя Јованки нѣно краљвство повраћа (1351). Шта више! веће да прими новце, кое су му

припадали по пресуди папиной, што ће се одрећи Неапела. „Не!“ викне съ племенитымъ поносомъ „не за землю и злато, само за освету убиеногъ брата я самъ се борю. Што самъ хтео, то самъ учиню, Андрию самъ покаю, не тражимъ ништа више.“

Тако е на конаць грозный виоръ протутняо, но ѡшть небыяше се судбина уморила, да Јованку гонити престане. Читава поворка унутрашнѣи буна раздирала е лепо краљвство; нѣно се срце непрестано цепало за изгублѣнымъ Харобертомъ, кои е, одъ Угорскогъ краля као таоць однешень, премину у туђой земљи; ѡшть ѡй смръть отргне наймилие рођаке и нѣна два мужа, Лудвига одъ Тарента и Якова одъ Маіорне (1362 и 1364). Учестани ови удари необоре нѣнъ духъ. Безъ мужа и деце владала е она надъ дваразлучена краљвства, лечила е ране штетны ратова, бранила правду, ободравала трудъ уметника и повратила векъ мудрогъ Роберта. Съ мушкомъ отважношћу, кадъ е требало бунтовнике укротити или злочинце казнити, саставляла е нѣжне чини женске любве-достоинства, кое су тако кадре утишати дивлѣй пламенъ мушки страстѣй. Све е око нѣ напредовало и певало, звека е оружя замукла, безъ потребе высио е оклопъ у оружници; краљвство Јованке было е позориште трудолюбѣя, прѣятельства и веселя; нѣнъ дворъ быо е обывалиште углађености, училиште лепогъ вкуса и храмъ наука. Кудъ е годъ краљица одила, нѣно се око сусретало съ благодарнымъ погледима срећногоъ народа, и найгласовитѣи писатели нѣногоъ времена, као Балдусъ, Анцелусъ, а доцнѣе Конапанцо, Цѣянноне и др. називали су е наймудрѣомъ владателькомъ, украшенѣемъ света, светлосћу Италиѣ.

Но весела осећаня народа ѡ благотворной влади Јованке прекидала е понегда брига, што она нема деце. Премда е, да предупреди крваво рѣшенѣ о престолонаслѣдѣю, посинила принца Карла Дурачкогъ (сыновца оногъ, когъ е у Аверзи Угорскѣи краљ погубѣо), и изяснила га на случай, ако безъ деце умре, за

наслідника. Но Неапелъ є желію, да нѣго-ва мила краљица негда собственогъ сына остави свомъ кралѣвству, а нѣво срце, кое се само замало радовало сладкомъ имену матере, потайно се слагало съ овомъ жельомъ. Она се дакле рѣши и на четвѣртый бракъ, и даде руку племенитомъ принцу Оттону Брауншвайгскомъ (1376). Посынакъ разари се на ову женидбу, коя му є претила да ће му отргнути силно пожеланный престоль; заборава на преѣшняя добротворства Іованкина, и стане одъ овогъ магновеня ковати паклене планове, кои су се — тако є хтела судбина — изъ светогъ места (Рима) испунити морали.

(Продуженіє слѣдує)

ПИСМО ДОСИТЕЯ ОБРАДОВИЊА.

Мили мои рођаци, Господари Михаиле Павловићу и Луко Кисићу, здравствуйте!

Малена птица (валяда є врабаць) дође ми юче лупати на прозорь. А коя бы друга была, него врабаць? У ово доба године нема други птица у многонародномъ граду, а врабаца свуда има; зато и я велимъ да є морао бити врабаць и мыслимъ да се у овомъ неварамъ. — Сада почнемъ погађати или врачати, то є све едно, бадъ врачарь погоди, онда наврача: мои су прозори нови, нема на њима ни прелепљна ни залепљна, на што бы ту врабаць клюцао; помыслимъ у себи, врабаць залуду неклюца, то може што значити. Зато речемъ у мысли: врабче! ако што добро и весело узкажуешъ, клюцай јошть кои редъ. Како то помыслямъ, ето га опеть са своимъ клюць, клюць, клюць. Ово є было изъ ютра. Пролази данъ, и почнемъ мыслити, да нисамъ добарь погађачъ, и да ме є преварио врабаць. Завѣштамъ се, да одъ сада нећу за нѣгово клюцанъ марити. А кадъ ти буде у само вече и у сумрацицу, ето ти какциє съ пуномъ врећомъ я са писмомъ, пунымъ веселы гласова, да су ми мои рођаци здрави и весели у Земунъ дошани, и мени шалю много више, него самъ се надао. — Аферимъ

врабче! речемъ, ты ми ниси на прозору бадава клюцао, ниси се осрамотіо, но опоштеніо! Одсадъ свакъ валя да зна и да вѣрує, да врабци залуду неклюцаю. Хлѣбъ є твой таковый, рођаче мой, како онай, што га Мелхиседекъ, свештениакъ Бога вышнѣга, на жертву Богу свевышнѣму приноси. Зато ти благодаримъ, и ваздаємъ славу свевышнѣму Богу, кои ми є даровао таковога рођака. И теби, милый мой рођаче Кисићу, захвалюємъ на лепомъ вараждинскомъ табаку. Съ овомъ рубрикомъ упокою си ме за две целе године. Кадъ га помешамъ съ онымъ, што јоште имамъ, быће ми неизказано пріятанъ. — Желимъ васъ у моемъ дому видити, кои самъ у Београду за штампарию купіо и приуготовіо, ако Богъ изволи намъ благополучанъ мирь, и ако се ова прекрасна земля уреди и у добро станѣ постави, а пређе тога о штампарию ние мысли. Господару Јови Ковачу благодаримъ на розолин, али ми є жао, зашто се мене ради троши, кадъ му јоште немогу, како што бы требало, послужити. Јошть валя да се потрпи. Овога смо лета у великой забуни были, шалюћи рану на све стране за войску и муницию. Надамо се, да ћемо се скоро одъ велики трошкова ослободити, и да ће свакъ получити свое. Са Рельомъ се често виђамъ, изручитћу му цѣлованъ. Поздравлямъ васъ предраги мои, и остаємъ

Вашъ

У Београду 1807*)

благодарный рођакъ
Доситей Обрадовићъ.

КНЪИЖЕВНА ИЗВѢСТІЯ.

Прва понятія изгелителногъ и естествоногъ земльоописанія. За употребленіє уѣке се младежи у Княжеству Србіє. На 8-ку стр. 19.

Рагуница за уѣку се младежь у народнымъ училиштами Княжества Србіє. На

*) Дана нема.

8-ну стр. 73. У Београду у Типографіи княжества Србіє.

Споменуто е већ у овимъ листовима, да се гореречене књиге за печатнио справляю. Садъ приляку имамо почитаемој публики објавити, да су оне на свѣтъ већ изишле, и по пропису Высокославногъ Попечительства Просвѣщенія, прва у гимназіама, друга у нормалнимъ школама предаю се. Сувише бы было говорити о потреби оваки књига, будући е то очевидна стварь, да школе безъ књига быти немогу; ерѣ младежь, коя се учи, мора имати изъ чега ће се учити. Мы пакъ тимъ жельніе школке књиге изгледамо, што нарочито на пьма велику оскудицу трпимо. Но вѣкъ корача, и зракъ просвѣте по цѣломъ се свѣту разшируе, на и по Србіи. И она занста неће дуго у назадку остаяти. По силама и обстоятелствама своимъ она тежи и тежитѣ, да се са осталимъ изображенімъ државама успореди. Школске су књиге основъ свега народногъ изображенія. Почетакъ е учинѣнъ... И далѣ ће се доћи... Тако се већ између остала подъ перомъ налзе: *Србска Реторика* и *Политична Географія свою петъ частій свѣта*. Видимо дакле, да ће се у отечеству нашемъ за кратко време све оно надокнадити, што е досада нехатость пренебрегла и замарила. Ерѣ жива ревность, коя Земальско Правителство наше одушевлява, безъ божія благослова остати неће. И занста свакоме Србину срце заиграти мора, видећи, како му драгоцѣно отечество у култури и образованю напредуе. Срби ће сигурно временомъ за узоръ служити осталој югославенской браћи у смотренію учевны предмета свакога рода!

Што смо пређе о „*Исторіи*“ и „*Катихисису*“ рекли, то исто и овде нажемо, т. е. да се и ове књиге одликую изборомъ предмета, понятномъ лакошю за дѣцу, а особито чистымъ, дѣпнымъ, краснымъ србскимъ езыкомъ. — Издаіе е красно, каквомъ се надати можемо одъ наше правителствене типографіе.

КОРРЕШПОНДЕНЦІЯ.

У Бретислави, 10 Окт. 1843.

Хвалити Васъ, ил' управо благодарити Вамъ морамъ, што сте Вы у списима србскимъ, на колько ми е познато, први рѣчи ове „*Словенски, Словенска*“ и т. д. мѣсто „*Словацки*“ употребили. Нама Словацима, небу да рекнемъ противно, него опетъ некако чудно и одпорно у ушима звоне оне формаціе, што ій Срби одъ самоставногъ имена „*Словакъ*“ праве: „*Словацкій*, — *ка*, — *ко*; *пословацити*“, и нарѣчіе „*Словацки*.“ Одпорно е пакъ зато нашимъ ушима, што мы Словаци, премда истовѣтно тако, као и Срби, одъ оны самоставны имена на — *акъ* формирамо прилагателно, глаголь и нарѣчіе на — *ацки*, — *ацка*, — *ацке*; — *ацити*, — *ацки*: на рѣчь „*Словакъ*“ ово правило нити у писму, нити у говору неаплицирамо, него говоримо и пишемо: у мужкомъ роду „*Словакъ*“, у женскомъ „*Словенка*“, весьма редко: „*Словацка*“, „*Словенски, словенска, словенске*“, никада „*словацки*, — *ацка*, — *ацке*“, „*словенцит*, *пословенцит*“ и т. д. а не „*словацит*, *пословацит*“, нарѣчіе: „*словенски*“, не „*словацки*.“ Будући пакъ да е пристойна стварь, да се народна имена и у другимъ езыцима тако пишу и употребляваю, као што ій народъ, коему принадлеже, употреблява; пакъ што одъ „*Полякъ*“ неформирамо „*Полятка, полятки*“ и т. д., него велимо „*Польска, польски*“, као што сами Поляци говоре: svakимъ правомъ дакле можемо и мы Словаци одъ браће наше Срба и Хрвата то желити, да формаціе одъ имена нашегъ „*Словакъ*“ тако употребляваю, као мы. — Добро бы было, кадъ бы смо некако и кодъ простоте могли изтребити она имена: „*Рацъ, Тотъ, Пемакъ*“, и замѣнити ій са пристойнима: „*Србъ, Словакъ, Чехъ*“, ерѣ тимъ бы се занста симпатія подпомогла, и многе предразсуде о имену унищилие.

Ъ. З.